

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ
ВАЗИРЛИГИ**

ТАШКЕНТ ПЕДИАТРИЯ ТИББИЁТ ИНСТИТУТИ

ОДАМ АНАТОМИЯСИ КАФЕДРАСИ

АМАЛИЙ МАШҒУЛОТ № 32

**МАВЗУ: ИНГИЧКА ИЧАК. УНИНГ ЁШГА ҚАРАБ
ЎЗГАРИШИ.**

Кафедра мудири: Х.А.Расулов

Тошкент 2009

32-амалий машғулот (11-маъруза)

Машғулотнинг мавзуси: Ингичка ичак. Унинг ёшга қараб ўзгариши.

Машғулотнинг мақсади:

Талабаларга ингичка ичакнинг тузилишини, вазифасини унинг одам организмидаги аҳамиятини ва ёшга қараб ўзгаришини тушунтириш.

Вазифалар:

- ингичка ичакдаги ҳосилаларнинг ўзбекча ва лотинча номларини ўргатиш

- Ингичка ичакнинг қисмларини кўрсатиш

-ингичка ичакнинг болалардаги хусусиятларини ўрганиш

Назарий қисм:

Талабаларнинг назарий ва амалий билимларини аниқлагач ўқитувчи ингичка ичакнинг тузилишини, уларнинг вазифасини ва одам организмидаги аҳамиятини тушинтириб беради.

Ингичка ичак (*intestinum tenue*) ҳазм найининг энг узун қисми бўлиб, меъда билан йўғон ичакнинг (меъданинг чиқиш қисми билан илеоцекал копқоқ) ўртасида ётади. Унинг узунлиги тирик одамда 2,2м дан 4,4 м гача, мурдада эса 5-6м, кўндаланг ўлчами бошланиш жойида 4,7 см бўлса, охирида 2,5-2,7см бўлади. Ингичка ичакда сўлак ва меъда шираси билан парчаланган овқат бўтқаси ичак шираси, меъда ости беши шираси ва ўт таъсирида парчаланadi. Бу ерда парчаланган озуқа моддалар қон ва лимфа томирларга сўрилади. Ингичка ичакда уч қисм: ўн икки бармоқли ичак, оч ичак ва ёнбош ичак тафовут қилинади. Оч ва ёнбош ичакда ичактутқич бўлгани учун ингичка ичакнинг тутқичли қисми дейилади.

Ўн икки бармоқли ичак (*duodenum*) узунлиги мурдада 25-30 см. У кўп ҳолатда тақа шаклида бўлиб, I-III бел умуртқалари соҳасида, меъда ости безининг бошини ўраган ҳолатда жойлашади. Унда тўрт: юқори, пастга тушувчи, горизонтал ва кўтарилувчи қисмлари тафовут қилинади. Юқори қисми узунлиги 4-5 см бўлиб, XII кўкрак ёки I бел умуртқаси соҳасида ўн икки бармоқли ичакнинг юқориги бурилиш бурчагини ҳосил қилиб пастга тушувчи қисмига ўтади. Пастга тушувчи қисмини узунлиги 8-10см. У III бел умуртқаси соҳасида чапга бурилиб, ўн икки бармоқли ичакнинг пастки бурилиш бурчагини ҳосил қилиб горизонтал қисмига ўтади. Горизонтал қисми чапга томон йўналиб III бел умуртқаси танаси соҳасида юқорига кўтарилиб кўтарилувчи қисми қисмига давом этади. Кўтарилувчи қисми II бел умуртқаси танасини чап чеккаси соҳасида ўн икки бармоқли-оч ичак бурилиш бурчагини ҳосил қилиб оч ичакка ўтиб кетади.

Ўн икки бармоқли ичакни қорин парда бошланиш ва охириги қисмларини ҳар томондан ўраса, қолган қисмлари қоринпарда орқасида ётади. Ўн икки бармоқли ичакнинг шиллиқ пардасида айланма бурмалар, ҳамда пастга тушувчи қисмининг медиал деворида жойлашган бўйлама

бурма бор. Бу бурманинг пастки қисмидаги ўн икки бармоқли ичакнинг катта сўрғичига умумий ўт йўли ва меъда ости беши очилади. Ундан юқорирокда жойлашган кичик сўрғичга меъда ости безининг қўшимча беши очилади. Бундан ташқари ўн икки бармоқли ичак бўшлиғига унинг хусусий безлари ҳам очилади.

Янги туғилган чақалоқ ўн икки бармоқли ичаги ҳалқа ёки П шаклида бўлиб, узунлиги 7,5-10 см. Бошланиш беши ва охири I бел умуртқаси соҳасида жойлашган. Беш ойлик болада ўн икки бармоқли ичакнинг юқори қисми XII кўкрак умуртқаси соҳасида жойлашган. Унда пастга тушувчи ва кўтарилувчи қисмлари пайдо бўлади. Бола ҳаётининг биринчи йилида ўн икки бармоқли ичакда тўрт: юқори, пастга тушувчи, горизонтал ва кўтарилувчи қисмлари тафовут қилинади. Болаларда у ҳаракатчан бўлиб тез ўсиши 5 ёшгача давом этади, кейинчалик секинлашади.

Ингичка ичакнинг тутқичли қисмини $2/5$ қисми оч ичакка, $3/5$ қисми ёнбош ичакка тўғри келади. Бу икки бўлим ўртасида аниқ чегара йўқ. Оч ичак (jejunum) ўн икки бармоқли ичакнинг бевосита давоми бўлиб, қорин бўшлиғини чап юқори қисмида ётади. Ёнбош ичак (ilium) қорин бўшлиғининг ўнг пастки қисмини эгаллаб, ўнг ёнбош чуқурчасида кўричакка ўтиб кетади.

Ингичка ичакнинг девори қуйидаги тузилишга эга:

1. Шиллик қават пушти рангда бўлиб ҳалқа шаклидаги бурмалар бор. Шиллик пардада кўп сонли (4 млн) ичак ворсинкалари унга духобага ўхшаш кўриниш беради. Ворсинкалар оралиғида ичак безларининг найлари очилади. Ингичка ичак шиллик пардасида кўп сонли (15.000 яқин) яқин ҳолдаги лимфатик фоликуллар ва (20-30 та) лимфатик фоликуллар тўплами жойлашган.

2. Шиллик ости қават нисбатан қалин бўлиб, юмшоқ толали бириктирувчи тўқимадан ташкил топган бўлиб қон ва лимфа томирлар, нервлар жойлашган.

3. Мушак қават икки ташқи бўйлама ва ички айланма қаватларидан иборат.

4. Сероз ости қават мушак қаватни сероз қаватдан ажратиб туради.

5. Сероз қават қорин парданинг висцерал варағидан ҳосил бўлиб, ингичка ичак деворини ҳамма томондан ўраб ичак тутқич ҳосил қилади.

Янги туғилган чақалоқ ингичка ичаги узунлиги 150-300 см бўлиб, оч ичак қовузлоқлари горизонтал, ёнбош ичакники эса вертикал ҳолатда жойлашган. Фил болаларнинг ичаги қиз болаларга нисбатан узун. Ингичка ичакнинг кенглиги 1 ёшда 16 мм, 3 ёшда 2,3 см. Ёш болаларда ингичка ичак девори шиллик пардаси юпқа, қон томирларга бой бўлиб, бурмалари ворсинкалари ва безлари яхши тараққий этмаган. Ичак безлари катталарга нисбатан йирик бўлиб бир ёшга бориб сони кўпаяди. Эмизикли даврда ингичка ичак қовузлоқлари қорин деворига тегиб туради. Икки ёшдан сўнг ўсаётган катта чарви уни олд томонидан қопласа, 7 ёшда уни қорин деворидан бутунлай ажратади.

Жорий назорат саволлари

1. Ингичка ичакнинг қандай қисмлари бор?
2. Ҷн икки бармоқли ичакнинг қандай қисмлари бор?
3. Ҷн икки бармоқли ичакнинг деворини тузилиши қандай?
4. Ҷн икки бармоқли ичакнинг шиллиқ қаватида нималар жойлашган?
5. Ҷн икки бармоқли ичакни болалардаги хусусияти қандай?
6. Ингичка ичакнинг девори қандай қаватлардан иборат?
7. Ингичка ичакнинг шиллиқ пардаси тузилиши қандай?
8. Ингичка ичакнинг болалардаги хусусияти қандай?

Машғулотнинг таъминланиши

Ўазм аъзоларининг расми, планшетлар